

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 171 (9854)

1975 чылдың июль 23, среда

1925 чылда үлдээлгетинген Өргө 7 кеп

Нийтиниң малынга четчир чемни белеткээл!

АЖЫЛ ХАЙНЫШКЫННЫ

Бистин «Ленинчи орук» совхозун ажил-ишчилери тоску беш чылдың доозукчу чылында нийтинин малынга четчир чемни белеткен алып сорулга-биле 60 хүннерде хайнышкынның ажыдап туралар. Совхозта мал чени белеткээр механизаттылган ийи бригадалар тургускан. Ол бригадаларга тракторлорни дөрт сенокосиллаан, чеди граблалды, 3 сгомоетту, сес волокушаны быжыктаган. Сиген белеткелинде ийи бригадала 20 ажыг кижиле хаара туттунган. Совхоз нийтинин малынга

2400 тонна ситенни белеткен алып планинг. Ситен кезаде-зинге июль 8-тен агелеп кирген. Бо хүнге чедир 286 тонна ситенни кезип белеткенип, болуп сарааткан. Будук-бүрү-нү 42 тонна белеткээри көрдүнген. Ам 36 тонна будук-бүрү белеткен алдымыс. Мал чемини белеткелинде кабарган чарышка Сергей Салтактын удуртканы № 1 бригада мурвал турар. Ол бригадалык ситенчилери 186 тонна ситенни сарааткан. Бригадала кестиркичи Николай Батмаков хүн нормазын бү-

дүн чартык катап ажыр күөседип, өскелерге үегер-чижи көргүзүп турар. Мал чемини белеткелинде талазы-биле хемчеглер дугайында СЭКП обкомунун бйорозунун болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелинин доктаалын боттандырар дээш бүгү күштү совхоз ол чугула кампанижа мобилизастаан. Ажылдың темпиз хүн бүрүде улам бешип турар.

В. ЕВТУШКОВ, «Ленинчи орук» совхоз-тун директору.

МАЛ ЧЕМИНИНГ БЕЛЕТКЕЛИ

Районун ажил-агыйларын мурнууда кол сорулга — нийтинин малынга быжыр чөм-суруну тургузуп алыры. Уенин кол айтыры ол болганда, бүгү күштү, бар техниканы ситен кезип, будук-бүрү белеткээр, хыргынын пресстеп алырынче мөөншээр, районун албан организация, бугуруга, тууду коллективтеринин бүгү кезиңинерин амылдээр сорулгагай бис. Иччанган мал чемини белеткелинче колхоз, совхозтар июль 10-ла бүрүнү-биле кирген турарын партия райкомунун бйорозунга болгаш райкуусомга чугаалашкан. Ол бйоронун нийтинин амы-

дырага боттандырар дээш «Кызыл туку» колхозун, «Торгалыг» совхозун ситенчилери район төвүндөн ырак Ак-Чыраа деп черде мал чемини белеткелин агелеп берген. Ол ажил-агыйлардан мында 12 трактор, 50 хире кижиле ажил-агыйлар 60 хүннерге чедир олар 46 тонна будук-бүрүнү чыгган. Ситен кезер, олу бөдүп, сарааткан, хыргынын пресстээр ажаллар база шуудай берген. Чыгылган будук-бүрүнү кыштагалар, мал фермаларына удуур сөөртүп турар. Нийтин-биле районда 91 тонна будук-бүрү чыгынган.

Районун мурнууда салдырган планинг оопадаларын күөседиринге тус-тус коллективтеринин үрө-түшөлдиг ажил-ишчиле улук ролдуг болуру чугаажок. Иччанган бо чылын бүгү коллективтерге чеже-чеже хемчээлдиг ситен, будук-бүрү белеткээри оопаган. Олар нийтин-биле 135 тонна ситен, 35 тонна будук-бүрү белеткээр сорулгалыг. Бо ажилдарын күөседиринге 16 организация киржир.

Мал чемини белеткелинин үезинде чорудар масса-политиктиг ажилдарын планнарып ажаллап кылгаш, графини тургускан. Ситенчилер ортузунга социалистик чарышты улам калбартып, оон түнелери оон хонуктап үндүргеш, мурнакчыларын шаншал, максаттарын көргөн. Ситенчилерге кино, концерттери доктаамал көргүзүп, лекция, беседаларын номчул, танымтар. Бо бүгү ажилдарын тус-тус ажил-агыйларда быжыгатылган партия райкомунун бйорө кезиңинери холта ап, доктаамал хынар.

Мал чемини белеткелинин үезинде чорудар масса-политиктиг ажилдарын планнарып ажаллап кылгаш, графини тургускан. Ситенчилер ортузунга социалистик чарышты улам калбартып, оон түнелери оон хонуктап үндүргеш, мурнакчыларын шаншал, максаттарын көргөн. Ситенчилерге кино, концерттери доктаамал көргүзүп, лекция, беседаларын номчул, танымтар. Бо бүгү ажилдарын тус-тус ажил-агыйларда быжыгатылган партия райкомунун бйорө кезиңинери холта ап, доктаамал хынар.

Т. С. ДОНГАН, СЭКП Вәур райкомунун секретары.

КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАРНЫНГУ

«ШЫН» СОЛУННУН КУШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН

Багун Улуг-Хем районун «Күш-ажылдың хөстүү» совхозунун коммунист Назан Чамырьонович Натлит-оолга удуртканын ситенчилер бригадалыкын коллективинге алдар болдуруп көрдүргөн. Ол бригадала 438 тонна ситенни белеткенип.

Мал чемини белеткелинин мурнакчыларына дөңгөңдөр!

ШЕФ-БИЛЕ

Нийтинин малынга четчир санын чемни белеткээри бүгү удуштуу херээ дээрин Бай-Тайга районун «Кара-Хөл» колхозун ажил-ишчилери жи билер. Иччанган бо чугула ажилда малчылар, тууду-жулар, механикаторлар, тускай эртемчилер, контора ажилдакчылары болгаш өскө-лөрд-лаа идеялык хиржарин шиптирлээш, амылдараала боттандырар агелээш.

Өргөн дымштар хүннерде Дасы-Акс сурунч чуртта-

Шалыпчы ай чоруп тур ПЛАН КҮҮСЕЛДЕЗИН ХАНДЫРАР

Республиканың Министрлер Чөвүлелинин чарлааны, курутурага аңдарылганын, шөндөргө органиктиг чеминиңде сөөртү төгөриниң, чайгы өзүшкүн сугарылаанын, бок үнүштери аштар-арыларын талазы-биле шалыпчы ай доостур чоокчу-лаан. Июль 16-ла мездә-биле алыра, республикада нийтин-ин-биле 113008 гектар чери куруктур алдар тургал, херек кырында 84804 гектарын аңдарган амы планин 75 хуу боттандырган.

Шалыпчы айда куруктурга аңдарылганын Барыш-Хемтик районун ажил-агый-лар организастыг чоруткан, планин 1021 хуу кылдыр ажал күөссөш. Ол ажалда Бив-Хем, Кызыл, Улуг-Хем районларын колхозтары, совхозтары куруктурга аңдарылганын беринген оопадаларын күөссөш чоокчулап турар.

чылары болгаш контора ажилдакчылары 60 хире кижиле ситен белеткелинге амылдаан. Олар 1200 долгатик белеткээш, белик черлерде аскап. Ол болза алы тонна эки шипарлыг ситен-дир. Шеф ажилчына Соля Белекей, Хертек Арбагар, Иргит Бүдүүчү болгаш өскөлөр-лаа эки амылдаан.

Бо-ла колхозтун 43 школа-чылдан тургузган будук-бүрү белеткээр бригадалык Дасын пинише 13 тонна будук-бүрүнү белеткээш.

(Бистик корр.).

Бичалаажок, бо чугула ажилды темпиз республикада нийтин-биле эртек чылымыдан оожум болурун чыдыр демделээр херек. Чө-жө, эртен чылым ол үезинде дөңгөңдөр, бо чылы куруктурлары-биле аңдарган чер барык-ла сес муң тектар хире эвеш болган. Чайгы чер аңдарылганын илангыч Бай-Тайга районун ажил-агыйлары өңөс оожум темп-биле чорудуп турар. Алаа 1423 га куруктурга аңдарылганын-дан чугула 40 таны аңдарган азы планин 2,8 хуу боттандырган. Көшөр чылым дүжү-дүңү бар магадылал болур куруктурга аңдарылганын бо районун ажил-агыйларынын удуртканынын специалистеринин көзүңгө салбай турар элдегин. Оон аңгыла Өүр район планын чугула 18,2 хуу чедирген. Эң-не хөй куруктур аңдарар черин Чөвү-Хемчек район планын

чартык чаа-ла ажырып, чай-агыйларын эртежер арга чок оожум темп-биле чорудуп турар. Шалыпчы айда Төс-Хем, Эрзин районларын колхоз, совхозтары колхоз амылдаан. Мында планин 40-41 хуу чедирген. Тараал районун Таткынын болган. Каа-Хемтин ажил-агыйлары база-ла боттарында боттандырар аргаарында куду амылдаан. Оларга ам-ла хөй хемчээлдиг черин куруктур алдарын негеттииле турар.

Июль 13-те мездә-биле алырда, республикага тараанын бирги өзүшкүн сугарылганын 17.374 гектарга, ийлагы сугатты—3526 гектарга, үшкү сугатты—327 гектарга чоруткан. Оон ишинде тараа куруктурларын берга сугарылганын 7967 гектар, ийгызын—1843 гектар шөңгө чоруткан.

Тараанын чайгы өзүшкүн сугарылганынче база-ла Ба-

рыш-Хемтик районун ажил-агыйлары улук кичээлгени салып турар. Алаа 6112 гектарга берга, 1200 гектарга ийги сугарылганы чоруткан. Ол ишкеш Чөвү-Хемтик, Улуг-Хем районларын колхозтары, совхозтары сугарылганын азын организастыг чорудуп турар.

Иччалаажок бо ажилдын-лаа темпиз алажок оожум болуп турар. Өүр, Каа-Хем, Эрзин, Төс-Хем районларын ажил-агыйлары чайгы сугатке кичээлгени кошкаткан. Иччанган суг чөңгөр хиреде-ле бо райондарда сугарган тараа шөлү эвеш болуп турар.

Шалыпчы айдын төнүзүңгө чедир артык хонуктарда куруктурга аңдарылганын, чайгы сугаттын планин оопадаларын бүрүн күөседир дээш, ажил-агыйларын удур-туктулары, тускай эртемчилер бүгү-ле болдулар аргаларын амылаар, ажилды темпиз бедлээр херек.

Космонавтылар А. Леонов биле В. Кубасов олар космостун «Союз-19» кораблин чөргө аяар кээп хонуканын соода Байконур космодромга келгенер.

ЧУРУКТА: олар баштайгы интервью берип туралар. (Чурукту фототелеграф дамчыштыр хүлээп алган).

Июль 21-де Москваны-биле 13 шак 51 минута турда А. Леонов биле В. Кубасов оларны байкылары космостун «Союз-19» кораблин Казахстаның деңгээлэринге, Аркалык хоорайның сонгу-өөн талазында

чөргө кээп, чамчаа-биле аяар хонуккан. ЧУРУКТА: космонавтыларның хонупкан черинде. (Чурукту фототелеграф дамчыштыр хүлээп алган).

Совет «Союз-19» космос кораблин АКШ-тын «Аполлон» космос корабли-биле кады ужудушкунун белеткээринге болгаш боттандырынга киришкен эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге болгаш ажилчыларга, бүгү коллективтерге болгаш организацияларга Совет космонавтылар эштер Алексей Архипович Леоновка болгаш Валерий Николаевич Кубасовка

Эрчим эштер!

Космоска болган шыгаргалыг шөндөш — совет «Союз-19» кораблында болгаш америк «Аполлон» кораблында доозукчу чылын космосту улам ийди өөрчөткөргө болгаш шингээлп алдырыга чаа-чаа чедипшик-тер-биле аңдарытканнар. Орбиталык «Салют-4» эртем станцияның бортунда совет космонавтыларын ийи дугаар экилажын ажилы чедипшиктерге чоруп турар. Венера планетига автоматтыг «Венера-9» болгаш «Венера-10» космос станциялары ужулу үгел. Автоматтыг «Луна-22» станция Айны болгаш ай чогуун дөңгөңдөш шипчээрин ажилдарын чорудуп турар. Эртемчилер болгаш улус ажил-агыйлар эрте-ажыктарына дүшүрүп космос дөңгөңчине харылаа спутниктери, метеорологту болгаш өскө-лаа спутниктер доктаамал салдынып үнүп турар.

ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тын космос кораблыдеринин ужудушкуну совет-америк эртем-техниктиг кады амылдаажыл-гын хөжүздөшөне дык чугула бязым боур-дур. Олу чедипшиктер боттандырған чорук космос дөңгөңи тайбын шингээлп алдырыга аңгы-аңгы чурттарын кады демин ажилын чөз нерспетивала-рын амылды турар.

Ол буннын чагай херекке кайгамчык улук салышынын Л. БРЕЖНЕВ

совет эртем болгаш техника кирип турар. Эртемчилер, конструкторлар, инженерлер, техниктер болгаш ажилчылар тоску беш чылдың доозукчу чылын космосту улам ийди өөрчөткөргө болгаш шингээлп алдырыга чаа-чаа чедипшик-тер-биле аңдарытканнар. Орбиталык «Салют-4» эртем станцияның бортунда совет космонавтыларын ийи дугаар экилажын ажилы чедипшиктерге чоруп турар. Венера планетига автоматтыг «Венера-9» болгаш «Венера-10» космос станциялары ужулу үгел. Автоматтыг «Луна-22» станция Айны болгаш ай чогуун дөңгөңдөш шипчээрин ажилдарын чорудуп турар. Эртемчилер болгаш улус ажил-агыйлар эрте-ажыктарына дүшүрүп космос дөңгөңчине харылаа спутниктери, метеорологту болгаш өскө-лаа спутниктер доктаамал салдынып үнүп турар.

ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тын космос кораблыдеринин ужудушкуну совет-америк эртем-техниктиг кады амылдаажыл-гын хөжүздөшөне дык чугула бязым боур-дур. Олу чедипшиктер боттандырған чорук космос дөңгөңи тайбын шингээлп алдырыга аңгы-аңгы чурттарын кады демин ажилын чөз нерспетивала-рын амылды турар.

Ол буннын чагай херекке кайгамчык улук салышынын Л. БРЕЖНЕВ

важн Кубасов Силерге, Төрөөн чуртун даалгалып ак сеткилдиг алдарлыг күөссөштер-биле колаштыр чуректин хан-нымылдан байыр чедирип тур. Америк космонавтылар Томас Стаффолд, Вэнс Бранд, Дональд Сеймон оларын белик уран мергежил, силерин кады кылган найрадыг ажилчыларын бистер база демделеп тур бис.

«Союз-19» космос кораблинин ужудушкунун белеткээрин болгаш чоруларын, кады кылдылган совет-америк дуржулганын харысаалгайы программан күөссөштерин хандыр-ган эртемденнерге, конструкторларга, инженерлерге, техниктерге, ажилчыларга, космодромунун болгаш компания-хемчөөшкүн компания-нийц специалистеринге, бүгү коллективтерге болгаш огай-аңдыларга ийи-биле байыр чедирип тур бис.

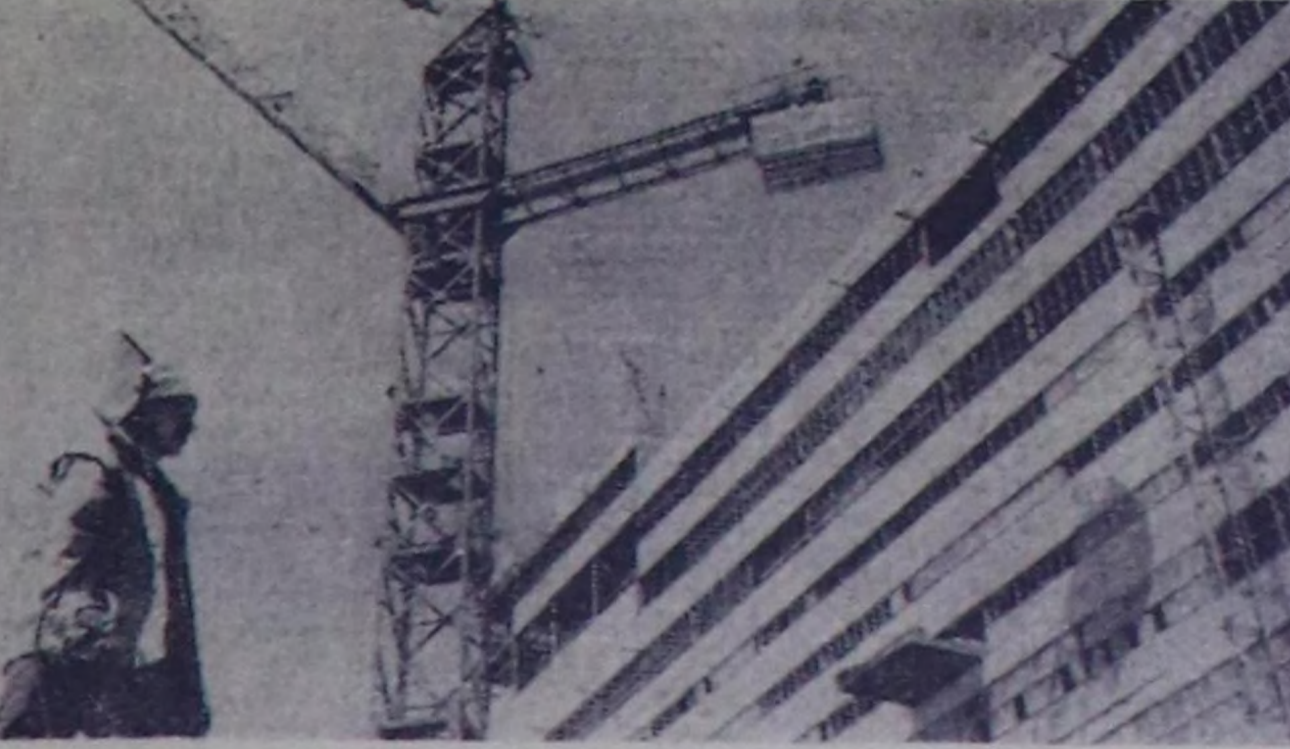
Чер кырыга быжыр тайбын хире эвеш, кижиле төрөгө-тепнин депшилептин херээ-лээш космос дөңгөңи шингээ-лп алдырыга чаа-чаа чедипшиктер болуруларын силер бүгүдөгө күөш тур бис, эрчим эштер.

СЭКП Төп Комитетин, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединин Президиуму болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүленин, эрчим эштер Алексей Архипович Леонов болгаш Валерий Николаевич ПОДГОРНЫЙ А. КОСЫГН.

Магалаг-дыр

Космос кораблы «Союз-19»-нүн ажилын белеткеш боз ужурун үндүрүп турарын бистин өз-бүлөсү телеуушкуну кады ужурун азын сорууга-биле коруп, магадан. Совет болгаш америк космонавтыларын Космос дөңгөңчине боттандыр-ган эртем-ишчиле ажилдары, ийи чуртун кылган кораблыдерин туудуштуруп, кады ужурун кылган кылган турарын эртем-техниктиг депшилепчөөтүгүнө чадымылчак боол артып калыр. Космонавтылары в ыстыг ы мөңдө-чагай өтп келешине удуу-биле өвүрүп, оларга чаа-чаа чедипшиктерин күөссөш.

О. ДАРЖАП Улуг-Хем район.

Черногорланың «Сибирьмонтаж» монтаж өргөленин «Тыва даг-хуу» комбинаттын ийги эөлээнде ажалдап турар бот-орулга-чарылгалыг участогунун аң дуржулгалыг бригадирлеринин бирээш Иван Григорьевич Шука баштаган слесарь-монтажистер бригадалык амыктар коллективин кылдыр санап турар. Ол бригадала комсомолчу Борис Ооржак биле Олчат-оол Ооржак олар шалыкын болгаш бедик шипарлыг ажалдап, СЭКП-нин XXV съездинин төлөптиг үл-

куур дээш чарышка киришипшаан, ук бригадала ай саньыла ажал нормазын 140 хуу чедир күөссөш турарына чогуур улуг-хуузу кирип турар. Солагай таламы чурукта: комбинаттын ийги эөлчөшүн туудуунун ийги хөңири, а оң таламында Б. Ооржак биле О. Ооржак.

СЭКП Төп Комитетинге, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединин Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге

Илеткээривис болза:

1975 чылдың июль 21-де ужудушкун программанын чедипшиктерин күөссөштеринин сонда «Союз-19» космос кораблинин баштары Совет Эвилелинин айттылган районунга хонуушкуну кылган.

Ийи чурттарын — ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тын космос кораблыдеринин кижиле төрөгөштеринде бир дугаар кады ужудушкуну киржир деп улук хонук-көл бөксө таарышкан. Тайбынын болгаш Черин бүгү уаустарын депшилептин хөңири бо чугула космос ужудушкуну-га бисти эртемденнерин, конструкторларын, ажилчыларын, космонавтыларын куш-ажылды белик үнелээш болгаш эш Л. И. Брежневтиг чедирген байырынчы

экиде чагай сөөстери бисти борук хиларп турган.

Ужудушкуну чоруп турда космос кораблыдеринин совет — «Союз-19» болгаш америк — «Аполлон»-нүн ужудушкуну бир-ле дугаар боол боттандыраал. «Союз-19» космос кораблинин бүгү системалары, дерягелери болгаш эртем аппараттары планнаттылган ажилдарын күөссөштерин бүрүн кандырган.

Бисте көргүскөн ишгел дээш СЭКП Төп Комитетинге, ССРЭ-ниң Дээди Сөвединин Президиумунга болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинге ийи-биле өөрүп чедипшиктер.

Кораблың экилажы Төрөөн чуртун чаа даалгаларын күөссөш киртеринге белел.

Кораблың командир ЛЕОНОВ Бортингер КУБАСОВ.

ИЮЛЬ 23-ТЕ

Table with TV program listings for July 23rd, including times and program names like 'МОСКВАДАН', 'А. Твардовский', 'Мелодия', etc.

Кады уждуушкуннар моон соңгаар-

даа болур

СЭТА-ның тайгааракчыны иң айтырларына академик Б. Н. Петровтун харылары.

— Борис Николаевич, совет-америка космос шынчылыгына ужурудузун, алаңга баштаймы? «Союз-Аполлон» комплекси чер чогулган орбитага тургусканы канчаар увелен турар силер?

— Аажок белин-беле үсөлүп турар мен. Совет болгаш америка эртем биле техникалык кады челип алган чаз челишкенинере чогураанын турар мен «Союз-Аполлон» комплекси орбитага тургусканы кичи узганын кызыгаар чок болуптур аргаларында дугайын керешкен белги болбайт. Ол уждуушкун делегей космоавтиказынын эң жудеинге, ош Чезде кичилерин чагай чогуураа ажыраарына чагай чоруга улу ужурудузун.

Бир эвес тургузуунун талазы-биле мылгапн турар корабльдерин козупканын дугайын чугаалаар болза, камишты мурунда СССР биле АКШ-тын специалистерин кылган аргатарын тудуштурганлыгы инаныштын делегейгэ керек. Баз ол ишкеш корабльдерин козупканын тудуштурарын модулю — шлюз камераны кылдырып-беле холбошкан ажилдары биле биле үсөлүр алар. Ол чорук космоавтиказынын эң жудеинге, ош Чезде кичилерин чагай чогуураа ажыраарына чагай чоруга улу ужурудузун.

Ош-биле керештир уждуушкун үсүндө нарын байдалга таварышкан экипажга дуза чедирерин орулгаларын шынтырларына эртемни, техниканын болгаш бул органастарынын талазы-биле ам-даа эвеш эвес бергелер бар. Мында-даа ону келир үсө челип аларына бузуулган бис.

Делегей улустарынын космоска уждуларын боттадырар арганы ам шынчытыган. Корабльдерин эң баштай тудуштурганы-биле холбоштор космос делегинин эрес-дилдин чагырып алычыларына байыр чедирип турган, СЭКП ТК-ның Чингис секретары эш Л. И. Брежнев «Союз-Аполлон» делегейи келер үсөлгөр орбита стайяларынын баштайгы овор-хевари деп санап болур деп кончут чөп чугаалаар.

«Союз-Аполлон» комплекси делегейин эртем лабораториязы деп алап болур бе?

— Шуут-ла алап болур. Ону бадыраары-биле «Универсалдык чел», «Микробат сол-чугаала», «Зона тывалдырар үсөлгөр» деп чугула дур-жугаларын экипажтар кады кылганлыг саткыдырар казын. Космоска кады ажиллап эрттирген сөвөтү хүнү эртемни хүнү деп чөптү-биле алап болур. «Союз» биле «Аполлон» экипажтары июль 19-та «Хүнүн кылмал туттуруушкуну» деп довар дуржугалы кылган. Илчан «Аполлон» Хүнү дугай бергенде, А. Леонов биле В. Кубасов хүн короназын болгаш «Аполлон» корабльн долгандыр «атмосфераны» алы-анлыг хемчээлери арыктан чурукка дуртурган.

«Ультрафиолеттик спектриники» деп дуржуга эртем талазы-биле кончут солун болган Ош чогуураа — корабльдерин ужул чоранын белдикте космос делегинде атомарлык килерод-биле азоттун холуксазын хемчээр болур. Амгы үсө атомарлык килеродтун дыгмакы шоолу билдирмес, мычаарга атомарлык азоттун дыгмакы шүүт хемчээттирлер. Оларны хемчээр Черин үс-тү атмосферазынын физиказын.

зылык ам-даа билдирмес дыка хый айтырларыны билп алыр арганы бээр.

— Космосту өөренир болгаш шынчылыгы алыр талазы-биле кады ажилдамылгага совет-америка дуржуга кандыг черин ээлеп турармы?

— 1957 чылда Совет Эвеле-ла Черин баштайгы кылмал эдеринчизин космосче салып үндүгөш, космосче кичи төрө-летинин оруун ажыккан кай-гамчык хүнерде-ле бистиң чуртувус космос шынчылыгы-кады делегинчизин ала-пестанын бугу икчилеринге ба-раатгалар дэззин меделгезин болгаш СССР-нин Эртемнер академиязын даштыкы күрү-дерибиле эртем албан чедир-ле амыл-херекчи харылаар, амыл тургускан. Космос делегинин талазы-биле делегей эртемине чугула эр эвес шынчылыгынын социалистик чурттарынын эртем-денирибиле кады «Интер-космосту» хемчээлинге чорут-кан. Француз эртемденери биле, АКШ-тын, Индиянын эр-темени биле бистиң үр-түндөй кады ажиллап тур-рарымыз буга деле билдиргип болбайт. «Союз-Аполлон» эр-теменин бугу уждуушкуну чугула СССР биле АКШ-тын тайбын соруга-биле космос шынчылыгы кады ажилдамылга улам калбартырыны чур-тук алу ойнап эвес, хар-ын эртем-техниктиг дөшмал-геге база улут ужурудузун болур дэзрин чыгынып чок.

Эртемниң ол кире калбак болган үр-түндөй кады ажил-лаары улустар аразынын дүңдүрүлгө чорутуу. Космос-тиг партияны болгаш Совет Күрүенин тайбынги политиказынын атында чавырыл-гырынын байдалдарында болуптур аргалык апарган — деп Б. Н. Петров беседалыг түндүгүндө чугаалаар.

А. РОМАНОВ.

Уждуушкун башкарарынын Москва чогулган төвү.

Ак-Довурактын даг-дүгү комбинатынын ажилчыларынын болгаш тулгуларынын школла чургалары чыны эвеш, көр-лүг эрттирп турар. Ак-Довурак — Абаза орууну 76-ты километринде Ак-Сүт хемини оң талазында комбинатын «Эзим» аттыг пионер лагеря 3 чыл улаштыр ажиллап турар. Мында ажилдап турар уруулар арыг агаарга, сугга, хүн караанга, бойбустан чагай аяныга даалыгып, жогайларын, музыка болгаш спорт ууртучуларынын дуузы-биле чаз ары, шулуктерин, оюнарны өренип ал турарар. Лагерьге бириг сезонга ажилтаннаарын ийги сезонунчур уургалары солган.

ЧУРУКТА: «Эзим» лагеря.

Ю. КОССАРЬКОВТУҢ ФОТОЗУ.

МОЛ ӨННУКТЕР

Тыва АССР-ниң болгаш Мол Арат Республикасынын Убса-Нур аймактын ажилчы чоннарынын күш-ажылы, культуру-луг, найыралчы харылаалары чылдан чылче калбарып, совет-моол найыралды быжыгларга ядигалг бооп турар. Ил-зы-буру хой-ниги делегациялар аргыжилгазы, коммунизм, социализм тургузушкунун дуржугалынын, культураны, спортчу чедикшилерини солчулганын чагылып болган, тускай шлан баугаар эртин турар.

Ам бо хүнерде бистин республикага Убса-Нур аймактын хөгжүм-шин театрынын артистери аздап келген, уран талантынын ажил-ишчилерге бараалгадып, танымлырын эге-лезип. Моол улустун чектеден уран чүүнүнүн төлөөкчилерин дүүн Хандагайтыг СЭКП Тыва обкомунун пропаганда болгаш агитация килдизини эргелекчизи Н. Д. Шириней, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчызы К. С. Шойгу, Тыва АССР-ниң культура министри М. С. Хо-мушук, Өвүр райүүскөмүн даргазы А. Б. Семис-оол бол-гаш районун партиза, совет органнынын, ажилчы чоунун төлөөлери уткуп алган.

Байыркы ужурамышкыга Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын оралакчызы К. С. Шойгу өс өп, чүве чугаалааш, аалчыларынын Тыванын ажилчы чоунга өшү көрүгүлери чедикшиниң болурун күзөп, Совет Тыванын чедикшинери-биле оларны таныхарыче чалаан.

Дүштекинниң 13 махта Хандагайтыгнын ногаан театрына районун ажилчы чоунун төлөөкчилери моол артистерин концертни союуруга көөрү-биле чыгып келген. Сцената ко-нортни удуруткучу Баахуун үнү келгеш, артистерин, Уб-са-Нур аймактын чоунун мурунунан иңг байыркы Өвүр районун ажил-ишчилеринге дамыкташ, национал иди-ленин аян-шичилги, чараштыр кеттинген артистериниң ийги-лери күүсөлдөшүн чараанка. МАР-нын лагеряга болгаш уран чүүнүнүн аларыг ажилдакчызы П. Гайтавтын «Най-рыл дугайында ырызын» ийги иры бөдүү күсөткенини соонда, Бугу-делегейин аныктарынын болгаш студентке-лериин Москвага эртен X фестивалынын лауреады Л. Чимэд «Чер кырынга аас хүн» деп ырыны орус тылга күсөлдөргө көрүктүрүп димиттиг адыш часкал, катал-каташ сепнеже чалап турган. Ногаан театрын сепнежанга МАР-нын кул-туралынын алдарыг ажилдакчызы Сөвжигин тургусканы моол танчыны танчы бөдүү күсөлдөргө, А. Островскийни «Дүн кезээде чырып турар» деп иры орус тылга, «Аалым», «Авам үнү» деп Р. Бенденбилянниң ирылар тыва тылга ча-гылыштыгы көрүктүрүлүп улут күзөд ханышкыны-биле хүзөп алган. Кошерт найыралдын, азы-дуума чоруткун илерели бооп доозудан. Ол-ла кезде Убса-Нур аймактын артистери ко-нортни чалаанайларга барып бараалгаткан.

Хандагайты. В. ЧАДАМБА. («Шынның тускай көрү»).
«Берендеевкада челээш»

«Берендеевкада челээш» деп чоунун хоочун чогулганын чалгаш болган фести-валы Костромга болган. Ол байралага мул-мул көрүктүрүп чымылган. Бот-тыныгыр уран чугула 500 кире киржикчилери улут-тун ирларын, танымлырын күсөлдө-гүсөлдөшүн уран мергежилян көр-гүсөлдөшүн. «Берендеев оранынын» тоол-до-макта кирген тулгалары каастаан хоорай пармынын элээр кам илдеринге бот-тыныгыр артистер хары утга оюнар көр-гү-зүп турганнар.

ЧУРУКТА: «Хөлбекти армалдыр-пай» деп чыккан тылга. С. МЕТЕЛИЦАНЫҢ ФОТОЗУ. (СЭТА-ның фотохрониказы).

МАКТАЛДЫГ БРИГАДА

Барыш-Хемчик районун «Шекпэр» совхозтун төвү Биче-Тей суурда ортумак школанын 7—9 класстарынын өөреник-чилериниң бугурулгө бригаданы чыл са-нымын органицилер ажиллап турар. Бугу-рулгө бригаданын чуртукчузу, респу-бликанын улус өөреник шугуунга хый чылдары башкылап келген биология баш-кыны Чамыш Оршукевич Чамыш-оол совхоз бугурулгө өөреникчилериниң союуругалык белидер талазы-биле ажил-дары кам чыл улусту башкылар кел-ген. Школанын бугурулгө бригаданын-да бо чымын 38 өөреникчилер доктама-ла ажиллап турар. Совхозтун Даг-Ужунда огород шалтызе 3,5 гектар черге карто-фельн хол-биле одуртканнар. Тарырынга таарымчалыг кылдыр картофельни чара кезер ажилды база чорутканнар. Ол ишкеш 3 муң дос капыс-таны рассадлап одурткан. Бригаданын кел-жигүнерин картофельге ийи, капустага бол-гаш ийин суггарылгага бир-бир эвен-нолар болуп алган ажиллап турар. Совхоз бригадаты 5 гектар картофельни өстүрүп, өшү элек дүжүттү алыр дугайында тус-кай керезин чарган. Амгы үсө картофель шөдүнүн хару-чун ийи узаз чымчадын, бок үнүштери аптаар ажилдарын атротехниктиг бай-далга чорутканнар. Бригадада Лева Ба-чыгал, Нады Барыш-оол, Полина Олга-оол оларын эвеннолар боттачылан орг-

С. ТАВА-САМУ.

АВАЗЫНЫҢ ЧАГЫЫ КОНЧУГ...

Тыва чоунун аразыгга ды-ка-ла чечен кижилер чогу-лузын кичи кайгак ханмас. Шаандагы үсөлгөр чугаалар-нын дорт-чөгезин илергей-лээн болгучулар. «Иезиниң чангыс хүне адалдып эми-ргенини ажилчы төлү хандырып шыгавас чүве дээн» деп мыл бо үсөлгөр до-макты-даа ап көрөгө, кайы кире-дир. Шап мылг чечен чугаалары чогаалды М. Ке-нин-Лопсан ангы-ангы темар-ларынга жанрларын чогаал-дарына чедикчилег ажил-лаан. Мында чижек кылдыр «Авам-мамыр» деп оон бо чылды үлгөс I томунда шу-лугалынын одуртуларын ко-рууп болур. Бо улут хемчээл-диг шулугал ак сеткилдиг, бергелере төрүм ийес авал-дар дугайында багай эвеш чо-гаал дэзринге бузуурилик.

Уран дөңгөлөгөр, эшиттер-тер, метафоралар, элдертил-гелер, диригжилгелер дөш черде чурумалдыг аргаларын шулугучу албар-биле ажыг-

АВАЗЫНЫҢ ЧАГЫЫ КОНЧУГ...

лазымын бол шулугалын номчуруга бөдүүн, билдиргип. Орус-даа, тыва-даа авалар чаш төлүн органицилер чүктө-көш, амы чышыр шарып ал-ган берге ажилдары беэли кыла бээр чоразинар. Хемчиг боду мининг көзөгө, хөмүгү авазынын органицилер чүктө-түнип алган чоразын автор мынчаар биждеш:

...Авай! Сени эң-не баштай Ажы шатка көргөн-дир мен.

Оорганга мени чүктөш, Ойну өрү билип ордун...

Көргөңгиз авачи бичи ог-лун белик даг багыта үд-дүргенин оптикниг утка-биле тозараткан.

...Анай чылгаан өшкүн көргөш, Алар мени дүжүрген сен.

Авай! Мени белик дагга Ава баштай үндүрген сен...

Ава кижиниң иштик мө-

дөзүгүн илергейлээн мининг одуртулар бар:

...Авам чаны тазан эрес, Аарыганын чашырыптар, Алгыш-кырып сүрүп чор-бас,

Ажилдарын көлүгү бо-даар...

Төлдү төрөш, ону белик бодуштуг хамзазы кылдыр доруктуртуп, кижилериниң буйаныг, мыдыгыг хүлөдгө-зин авачи кажан-даа утпас дэзрин шулугучу мынчаар ылазылган:

...Төлдү төрүтүр — бойдуз хероо,

Төрөөн төлүн дайымы кылбайн,

Боммуниңи кылдып каары —

Кончуг шынчы авачи херээ...

Авыралдыг аваны алгап-бөзөгөн бо шулугалдын кол идеязы мында сиңикени

идея-дир.

Ааванын азы-төдү дөш кызымын, хумагалыг, көзөгөчелни бо одуртуларда көргүсө:

...Хайралыг оглун кам-наш.

Калчаа сооктун хоран мыл

Ооруун божан ужуктенин

Өл-дэ дэзрин билбөө боор бей...

Ненин эргим чагыы чүү-лөп-даа артык үсөлгө чүү-биле каалып салгалды бердинген турарын Монгуш Борохович тыныгыр, амы-ларалчы ылдым азыктап, мынчаар көргүсө:

...Артык сеткил болбайн чор-чураага хандырай чор.

Уйгу ханы болбай чору.

Ус-куш ышпаш шөвөр чөвү...

С. САНДЮ.

АЙЫЛДЫ БОДУНГА АЛБЫШААН

ССРЭ-ның иштими херектер министрени Н. А. Шелокос СССР-ның Дээди Советинин Президиумунун дааламы-биле июль 17-де милициянын лейтенанты А. И. Игнатьева Кымыл Тар ораанын төбөсүн. Айымалды кем-херек үүредикчилерин туурагыга эрес-дилдин чорун көрүсүсүн дээш милициянын амык ажилдакчызы тайбың үсө дайынчы ордон-биле шапчаткан.

Февральдын соок хүнери-нин березинде байысаакчы А. И. Игнатьева Якутиянын Чумьян суурдан милиция сал-бырыга кыйгыртпн эвекелен. Окуту болуп беш үтөкчиг кем-херек үүредикчилерин айка-дыг херекти кылды казы, ийи-чажымыл дөңгөлөгөр. Ийи-чажылар Амур-Якут магистралы таварып, Аляскада Чумьян талазыне чашты берип болур деп бодал тургустунуп келген. Эртерек-дүрген транспорту хынан, кем-херек үүредикчилерин тулап алары-биле опера-тивтик боалукер айтканын. Ийиң бөр боулу түгү удурут-чугула милициянын лейтена-нты, анык коммунист А. И. Игнатьевти томуйлан.

Он болуп үтөкчиг ордол-дын ийи-ла таварып эртер че-ри болгу дөг уткосту хары-м-

Лотереяның бешки үндүрүлгөзи

1975 чылда РСФСР-ның ажда-баран лотереяның бешки үндүрүлгөзи эвек-кежиктиг билеттеринин эвеш 4.376.000 ажда болгаш бар-ан ойнап алышынынын алырлар. Ол үндүрүлгөни ойнап алышыны тиражи июль 25—26-да Чыгаш болур. Кол ойнап алышынын болза, 120 «Жигулы» ВАЗ—2101, «Москвич—412» болгаш «Запорож» деп автомобиль-дер болур. Эске үнелиг ойнап алышынынын иштиле жокчулукту «ИЖ—Юль-тер—3»-биле кады ийи-бу-ру марканын 160 мотоцик-ли-ри бар.

Россия Федерациянын Сан министерствозунга СЭТА-ның корреспондентинге лотереяның бешки үндүрүлгө-зине ол ишкеш 200 телеви-

5000 рубльди ойнап ан болур

1975 чылдың август 15-те Краснояр хоорайга Нуруне-ниң 3 хуулулг иштиги ойнап алышынын чээлиминин 73-кү ойнап алышынын тиражи болур. Тиражи 488800 ойнап алышынын болур, оларнын иштинде 5000, 2500, 1000, 500, 100, 40 рубль хемчээлди ойнап алышынын бар.

Ол чээли талазы-биле чылдын февраль 15-те, март 30-де, май 15-те, июнь 30-де, август 15-те, сентябрь 30-де, ноябрь 15-те болгаш декабрь 30-де ойнап алышынын ойнап 8 тиражтарын чорудар.

Нурунеңиң 3 хуулулг иштиги ойнап алышынын чээ-лизиниң облигацияларын бугу ажаалга нассаллары хостуу-биле садып турар болгаш садып ал турар.

Лотереяның ителдериниң баугаар баран ойнап алган билеттерин эвеш оларын өртөн акша-биле ал болур. Оон ажаалга бешки үндүрүлгө-зине акша ойнап алышыны-ны, он иштинде 250, 200, 150, 120 болган 100 рубльди ойнап алышынынын бар.